

DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2018.1\(29\).146541](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2018.1(29).146541)

УДК 821.521

Анна Бондар

ЧЕРГОВА ЗУСТРІЧ УКРАЇНЦІВ З НАЦУМЕ СОСЕКІ**(Нацуме Сосекі «Десять ночей снів».****Харків: Фоліо, 2017. – 216 с.)**

Стаття присвячена аналізу першого українськомовного перекладу збірки Нацуме Сосекі «Десять ночей снів», виконаного у 2017 р. під керівництвом одеської перекладачки Майї Дімерлі. Видання цієї книги стало черговим кроком у справі перекладу творів видатного японського майстра пера українською мовою за останні п'ятнадцять років. У статті йдеться також про переклади творів Нацуме Сосекі, виконані раніше Іваном Дзюбом та Мироном Федоришиним; автор статті аналізує останнє видання Нацуме Сосекі в Україні, характеризує його особливості та переваги.

Ключові слова: Нацуме Сосекі, «Десять ночей снів», переклад, дзен-буддизм, японська проза.

Постать Нацуме Сосекі вирізняється серед письменників епохи Мейджі особливою своєрідністю. Видатний майстер народився 1867 року, а свій творчий шлях почав у 1905 році такими відомими творами як «Вагахай ва неко де ару» («Ваш покірний слуга кіт») [3], «Боччан» («Хлопчак») [4], «Кусамакура» («Сон під відкритим небом») та ін. М. Й. Конрад справедливо зазначає, що Нацуме Сосекі за своєю університетською освітою був фахівцем з англійської літератури, і таким чином – одним із найосвіченіших представників достатньо європеїзованої японської інтелігенції ХХ ст. Водночас він був також типовим японцем, через що його часто називали «едокко» – «дитиною з Едо», тобто людиною, яка за народженням, і за своїми смаками та характером належить місту Токіо, ще в недавньому минулому столиці шьогунату Едо [1, с. 390–391]. Саме це – зацікавленість Європою і Заходом на професійному рівні (письменник вивчав англійську літературу не лише в Японії, а й у Великій Британії протягом трьох років) і глибоке відчуття власної країни – робить Нацуме Сосекі таким цікавим для вивчення. Власне, така риса – суміш японської культури з західними традиціями – є типовою для письменників тогочасної Японії. Адже доба Мейджі – це час кардинальних змін у світогляді японців, припинення добровільної самоізоляції та початок пізнання західного світу. Ця зацікавленість Європою не може не відбитися на творчості письменника тогочасної країни Сходячого Сонця. Зміни, які торкнулися Японії під час творчості Нацуме Сосекі у подробицях аналізує відомий російський японіст О. М. Мещеряков [2].

Також провідною рисою у творчості митця є його прихильність до дзен-буддизму. Це одна з панівних релігій Японії, тому не дивно, що японець з глибоким національним корінням перейнявся нею і відобразив її у своїх творах. Філософія відчуженості і спостереження мала відчутний вплив на формування образів головних персонажів найвідоміших творів автора, таких як «Саншіро», «Сорекара» («Після того») і «Мон» («Брама») [6], «Кокоро» («Серце») [7]. Спроби знайти правильний шлях, вирішити моральну дилему, постійна рефлексія – ось що зображує у своїх пізніх творах Нацуме Сосекі, коли він зосереджується саме на письменництві, полишивши викладацьку кар'єру.

На превеликий жаль, не такий уже й великий за своїм обсягом, творчий доробок митця ніколи не було перекладено українською мовою у повному обсязі. Першим почав цей шлях у 1973 році Іван Дзюб. Саме його переклад великого роману «Ваш покірний слуга кіт» було видано в серії «Зарубіжна сатира та гумор». Слід зазначити, що завдяки саме цьому талановитому перекладачеві україномовна аудиторія познайомилася з великою кількістю японської прози. Його перу належать перші переклади оповідань Акутагави Рюноске (зокрема «Мандарини» у «Літературній Україні» (21 березня 1969 р.)), романи Абе Кобо «Спалена карта» (1969), «Людина-коробка» («Всесвіт», 1975, № 6), «Жінка в пісках» (1988), «Чуже обличчя» (1988) й оповідання «Прірва часу» («Всесвіт», 1980, № 6), збірка повістей та оповідань Кавабати Ясунарі «Країна снігу» (1976) і його ж романи «Стугін гори», «Давня столиця», «Танцівниці» (2007), дитяча книжка (цикл оповідань) Саотоме Кацумото «Клятва», роман Кіта Моріо «Родина Ніре», роман Фукунаги Такехіко «Острів смерті» («Всесвіт», 1983, № 11, 12), збірка «Японські народні казки (1986), а також сучасні романи письменників Ое Кендзабуро, Мураками Харукі та ін.

Наступний крок в українськомовних перекладах творів Нацуме Сосекі зробив Мирон Федоришин у 2004 році, коли у журналі «Всесвіт» було надруковано роман «Серце» («Кокоро»). У послужному списку цього видатного японіста є також поезія жанру хайку, танка Акіко Йосано, Ісікави Такубоку, японські новели Егучі Кана, Кавабати Ясунарі, Кікучі Хіроші, Огави Мімея, Ісікави Дзюна, Ясуоки Шьотаро, Шімао Тошіо, Соно Аяко, Шігі Наоя, Їбусе Масуджі, японські прислів'я та приказки.

Прикро це визнавати, але на цьому українськомовні переклади одного з найцікавіших японських прозаїків ХХ століття припинилися аж до 2017 року. Лише наприкінці 2017 року було презентовано проект Майї Дімерлі «Десять ночей снів» [4]. Книгу було видано трьома мовами: мовою оригіналу, російською (перекладач М. Дімерлі) та, власне, українською (перекладач Г. Костенко). У передмові автор проекту наголошує на тому,

що книга присвячена 25-тій річниці встановлення дипломатичних відносин між Україною та Японією і ще однією подією, яка зумовила вибір твору саме Нацуме Сосекі, а саме – 150-ю річницею з дня народження письменника. Автор передмови приділяє увагу також тому факту, що над книгою працювали одесити з усіх куточків світу. Сама Майя Дімерлі родом із Одеси, а тому перша презентація перекладу відбувалася саме в цьому місті, до речі, з використанням відповідних музичних інструментів, залученням театралізованих вистав тощо.

Далі перекладач пояснює рішення видати книгу в такому незвичному форматі: трьома мовами одночасно. На думку М. Дімерлі, це дає читачеві можливість відчувати кожну розповідь, кожен «сон» по-різному, глибоко перейнятися ними. До того ж, наявність у книзі тексту оригіналу твору знайомить читача зі своєрідною естетикою японського письма.

Проте, наявність тримовного тексту, на наш погляд, має й інші переваги. Зокрема вона уможливує використання цього видання як своєрідного навчального посібника з практики художнього перекладу з японської мови. А те, що рідковживані канджі супроводжуються транскрипцією (фуріганом), полегшує і певною мірою прискорює процес навчання перекладу навіть тих студентів-японістів, які ще не повністю опанували ієрогліфічним письмом.

«Десять ночей снів» за життя Нацуме Сосекі не була видана в Японії, як збірка або книга, а друкувалась з 25 липня по 5 серпня 1908 р. у «Асахі шімбун» окремими статтями, складається із десяти глав (оповідань), які, як це зрозуміло з назви збірки, сюжетно не пов'язані одна з одною. У кожній з цих глав ставляться різні питання, порушуються різні проблеми. У метафоричній формі японський письменник розповідає про своє намагання досягнути філософію дзен-буддизму, зрозуміти суть мистецтва, аналізує докори сумління, досліджує почуття кохання (як романтичного, так і материнського), шукає відповідь на питання про сенс життя, його швидкоплинність тощо. Але за східною традицією Нацуме Сосекі залишає відповіді на всі ці питання не вичерпаними до кінця, залишає таку звичну для японської естетики недомовленість, даючи можливість читачеві самостійно відповісти на те чи інше порушене питання, лише спираючись на його розповідь, немов на милицю. Кожний «сон» описується в реалістичному стилі, змальовує найдрібніші деталі, які часом можуть здатися навіть неприємними, але необхідними для цілісності образного зображення.

Не можна не приділити уваги оформленню цього видання. Книга надрукована у нестандартному форматі 60x84, перед кожним «сном» розташовано оригінальні чорно-білі ілюстрації художника Гліба Кадеєва, які певним чином відображають зміст наступної глави. Посеред глав також

є сторінки з малюнками різних ієрогліфів великого формату, значення яких автор проекту вважає ключовим для кожної частини. Це такі канджі як «аї» – «любов» у першому «сні», присвяченому смерті коханої; або «онна» – «жінка» в останньому «сні», де йдеться про чоловіка, покараного за надмірну жагу до жінок тощо. Окрім канджі, сторінки книги прикрашає також національна символіка, як наприклад, герб імператорської сім'ї Японії у вигляді хризантеми із чотирнадцятьма пелюстками і т. ін.

Порядок подання текстів різними мовами в книзі постійно змінюється. Зі слів Майї Дімерлі, це було зроблено для того, аби читач міг відчувати, як змінюється його власне ставлення до тексту залежно від мови глави, її змісту. Адже відмінність відтінків перекладу відчувається вже у назвах твору російською та українською мовами. «Десять ночей снів» дає більш конкретне уявлення про зміст книги, бо відразу складається враження, що автор записав лише те, що побачив уві сні. Російська ж версія «Десять ночей грёз» дає певний простір для читацької фантазії, оскільки є більш абстрактною [4, с. 5–6].

Власне українською мовою «Десять ночей снів» було перекладено Ганною Костенко з підрядкового перекладу на російську автора проекту. Можливо, саме тому під час читання не виникає почуття ідентичності текстів, відрізняється навіть емоційний настрій деяких «снів». Особливо це відчувається у сьомому «сні» на прикладі єдиного вірша, що міститься у книзі. Українською мовою:

«Чи правда, що сонце пливе помирати на захід?

А щойно померши, здіймається знову на сході?

У подорож хвилі беруть твою душу з собою,

То хай не вагається тіло й пливе за водою» [4, с. 141–142].

Російською мовою:

«Солнце уплывет на запад,

А вернется на восток.

Будет в мире так всегда.

На востоке солнце встанет,

А на западе уснет.

Будет в мире так всегда.

И пока мы в море,

Горе – не беда.

Веселей! Веселей!» [4, с. 147–148].

Таким чином, прочитавши обидва варіанти перекладу, читач має можливість вирішити, яка з версій йому ближча: романтично-філософська, українська, чи моряцько-розважальна, російська. Такі відмінності у перекладі пронизують всю збірку, роблячи її більш многогранною з одного

боку і зрозумілішою для сприйняття – з іншого.

Отже, підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що «Десять ночей снів» стала першою за останні п'ятнадцять років можливістю українсько- та російськомовного читача (російською мовою, наскільки нам відомо, цей твір також був перекладений уперше) познайомитися з ще одним аспектом творчості засновника модерної натуралістичної японської літератури, яким вважається саме Нацуме Сосеки. Незважаючи на те, що українськомовний переклад виконано через посередництво російської мови, він зберігає автентичність, має свій особливий настрій, а перекладач Ганна Костенко демонструє власне оригінальне сприйняття розповідей автора. Переклад двома мовами дає читачеві унікальну можливість порівняти і повніше осягнути глибину оригіналу, ще раз наголошує на тому, що немає мови, яка може краще передати зміст оригіналу, емоції та тонкощі японського тексту. Будь-яка мова має свої особливості, які впливають на сприйняття розповіді. Сама про це пише голова проекту у своїй передмові. Наявність японського тексту, супроводженого фурганою робить це видання зручним посібником для удосконалення практичних навичок художнього перекладу студентів, які опановують японську мову.

Щиро сподіваємося, що ця чергова зустріч із японським класиком не стане останньою для української аудиторії і надихне фахівців-японістів на нові переклади його творів.

Список использованной литературы

1. Конрад Н. И. Очерки японской литературы. Статьи и исследования.– М.: Художественная литература, 1973.– 462 с.
2. Мещеряков О. М. Император Мейдзи та його Японія.– М.: Наталіс, 2009.– 736 с.
3. Нацуме С. Ваш покірний слуга кіт.– К.: Дніпро, 1973.– 456 с.
4. Нацуме С. Десять ночей снів. Десять ночей грёз.– Харків: Фоліо, 2017.– 216 с.
5. Нацумэ С. Мальчуган.– М.: Художественная литература, 1956.– 136 с.
6. Нацумэ С. Сансиро. Затем. Врата.– М.: Художественная литература, 1973.– 380 с.
7. Нацуме С. Серце / Пер. М. Федоришина // Всесвіт.– К., 2004.– № 7–8.

Анна Бондарь

ОЧЕРЕДНАЯ ВСТРЕЧА УКРАИНЦЕВ С НАЦУМЕ СОСЭКИ (Нацумэ Сосэки. Десять ночей грёз.– Харьков: Фоліо, 2017.– 216 с.)

Статья посвящена анализу первого в Украине русскоязычного перевода сборника Нацумэ Сосэки «Десять ночей грёз», выполненного в 2017 одесской переводчицей Майей Димерли. Издание этой книги стало

очередным шагом в деле перевода произведений выдающегося японского мастера пера на украинский язык за последние пятнадцать лет. В статье говорится также о переводах произведений Нацумэ Сосэки, выполненных ранее Иваном Дзюбой и Мироном Федоришиным; автор статьи анализирует последнее издание Нацумэ Сосэки в Украине, характеризует его особенности и преимущества.

Ключевые слова: *Нацумэ Сосэки, «Десять ночей грёз», перевод, дзен-буддизм, японская проза.*

Анна Бондарь

ONE MORE MEETING UKRAINIANS WITH NATSUME SOSEKI

(Natsume Soseki. Ten nights of dreams.– Kharkiv: Folio, 2017.– 216 p.)

The article is devoted to the analysis of the first in Ukraine Russian translation of the collection Natsume Soseki «Ten Nights of Dreams», executed in 2017 under the guidance of the Odessa translator Maya Dimerli. The publication of this book was the next step in translating the works of the outstanding Japanese writer into Ukrainian over the past fifteen years. The article also includes information about translations of works by Natsume Soseki, performed earlier by Ivan Dzyuba and Miron Fedorishin, remarks about it's small number. In the article there is also given information about artist's biography, his philosophical views of zen-buddhism and how these views have reflected on his prose. The author of the article analyses the latest edition of Natsume Soseki in Ukraine, characterizes it's typography and symbols, which were used, features and advantages. For instance, figure language, differences between Russian and Ukrainian translations etc. Analysed edition may be used as a tool during classes of literary translation for students studying Japanese language.

The author express hope about new translations of Japanese classic in Ukrainian.

Keywords: *Natsume Soseki, «Ten nights of dreams», translation, Zen Buddhism, Japanese prose.*

References

1. Konrad H. I. (1973) Ocherki yaponskoy literatury. Stati i issledovaniya [Sketches of Japanese literature. Articles and studies], *Moskva, Khudozhestvennaya literatura*, 462 p.
2. Meshcheryakov O. M. (2009) Imperator Meydzhi ta yogo Yaponiya [Emperor Meiji and his Japan], *Moskva, Natalis*, 736 p.
3. Natsume S. (1973) Vash pokirniy sluga kit [Your humble servant cat], *Kyiv, Dnipro*, 456 p.
4. Natsume S. (2017) Desyat nochey sniv. Desyat nochey grez [Ten nights of dreams], *Kharkiv, Folio*, 216 p.
5. Natsume S. (1956) Malchugan [The little boy], *Moskva, Khudozhestvennaya*

literatura, 136 p.

6. Natsume S. (1973) Sansiro. Zatem. Vrata [Sansiro. Then. The gate], Moskva, Khudozhestvennaya literatura, 380 p.
7. Natsume S. (2004) Sertse [Heart], Pereklad M. Fedorishina, Vsesvit, Kyiv, № 7–8.

Стаття надійшла до редакції 25.05.2018.

Стаття прийнята 5.06.2018.

ЗМІСТ

Розділ 1. САКРАЛЬНІ ПРАКТИКИ

Кирилюк О. Роль сакрального у культурних трансформаціях репродуктивної функції людини	8
Тихомірова Ф. Трансформація сакрального простору європейського міста	21
Ушакова К., Ушакова Ю. Десакралізація язика как тренд современной культуры	32
Санников С. Инструментальная интерпретация крещения как благодатного средства в баптистской традиции	45
Попов В. Доктрина «християнського світогляду» в сучасному неокальвінізмі	59

Розділ 2. РЕФЛЕКСІЇ ПРО САКРАЛЬНЕ

Хуссейн Р. А. Питання практичної філософії в трактаті Абу Бакра Ар-Разі «Духовна медицина»: соціально-етичний аспект	69
Кашуба М. Раціональна душа та її властивості в українській філософії XVII ст.	79
Зиневич А. Существование и бытие в философии Г. Марселя	92
Sobolevskaya E. The destiny of language in the condition of exile (approaches to the problem)	103

Розділ 3. САКРАЛЬНЕ У КУЛЬТУРІ ТА МИСТЕЦТВІ

Барановская О. Символизм сакрального образа: особенности и возможности формального анализа	111
Колесник О. Шекспір та сакральна географія Британії	124
Королькова О. «Речь мертвого Христа с вершины мироздания о том, что Бога нет» Жан Поля: художественный опыт обращения к вере	132
Ковалева Н., Левченко В. Сакральное и мусическое: от мистерии к опере	142
Райхерт К. Постмодернистская теология супергеройского кинокомикса «Бэтмен против Супермена: на заре Лиги справедливости» Зака Снайдера	157

Розділ 4. ПЕРЕКЛАДИ

Інгарден Р. Про філософські дослідження Едит Штайн (<i>переклад з польської Інни Савинської</i>)	171
---	-----